

En canadisk eskimoindvandringens indflydelse på polareskimoernes tilværelse i 1860'erne i Thule Distriktet

af Rolf Gilberg

Vandring har været en vigtig og nødvendig del af eskimoernes tilpasning til det arktiske miljø. Eskimoernes forhistorie fortæller om flere kulturer, som har spredt sig over de enorme kyststrækninger fra Alaska til Grønland. Det var ikke store grupper af mennesker, som vandrede, men kun nogle få familier – med års eller generationers mellemrum – som jagede langs kysten søgende efter bedre fangstpladser eller efter at møde nye mennesker.

Dette er en beretning om en lille vandrende eskimogruppe og de ændringer, den afstedkom i et andet eskimosamfund. Vi skal se, hvordan nogle få ideer introduceret af en canadisk eskimogruppe fra Arctic Bay på Baffin Land i den polareskimoiske kultur eliminerede en væsentlig del af periodiciteten i udnyttelsen af de økologiske nicher i Thule Distriktet. Men først en kort beskrivelse af det polareskimoiske samfund før de canadiske indvandrere ankom i 1860'erne med nye ideer.

Polareskimoernes årsrytme omkring år 1850.

I den første halvdel af det 19. århundrede var klimaet i Nordgrønland rela-

tivt koldt, tørt og stabilt. Denne periode må have været meget vanskelig for menneskene, der boede nord for Kap York, fordi ringsælen forlod fjordene og vandrede sydover til det centrale Vestgrønland. Isbjørnen, som blandt andet levede af disse sæler, aftog derfor også i antal i Nordgrønland (Vibe 1967:52).

Polareskimoerne levede dengang i et lille, isoleret, selvforsynende samfund på omkring et par hundrede individer, som udelukkende ernærede sig ved jagt og indsamling. Man boede spredt langs kysten i meget små grupper på en til nogle få kernefamilier og var fuldstændig afhængig af naturens forandringer og årssvingninger. Således måtte befolkningen årligt kæmpe sig igennem to kritiske perioder, hvor kun få økologiske nicher var tilgængelige med den daværende teknologi. Det var da nødvendigt at lave køddepoter både forår og efterår til henholdsvis sommer- og vinterforbrug. På denne måde søgte polareskimoerne at tilpasse sig deres vanskelige situation i det høj-arktiske miljø.

Årsrytmen var stærkt præget af, at man manglede et egnet transportmiddel til brug om sommeren, efter at isen var 'gået'. Kajakken var nemlig ukendt på

det tidsunkt. „Man forstod let, at de (polareskimoerne) ikke havde kendskab til kanoer,“ skrev Ross (1819:124), „på grund af deres totale mangel på træ og den korte tid, der var åbent vand.“ Man var derfor nødsaget til helt at måtte satse på fuglefjeldene, i hvis nærhed man anbragte sommerbopladsens skindtelte isolerede fra andre polareskimo familiegrupper, som ligeledes ville være tvunget til at have permanent sommerophold ved foden af et andet af distriktets søkonge fjelde eller på en ø med edderfugle (Ekblaw 1927:160).

Når solen i slutningen af februar var vendt tilbage, måtte man ved iskantfangst eller utoq-fangst søge at fange så mange sæler og hvalrosser, at man havde nok af disse havpattedyr til proviant at overleve sommeren med, dog suppleret med fugle og æg; for så snart isen var væk, hindrede manglen på et fartøj eskimoerne i at jage fangstdyrene i vandet.

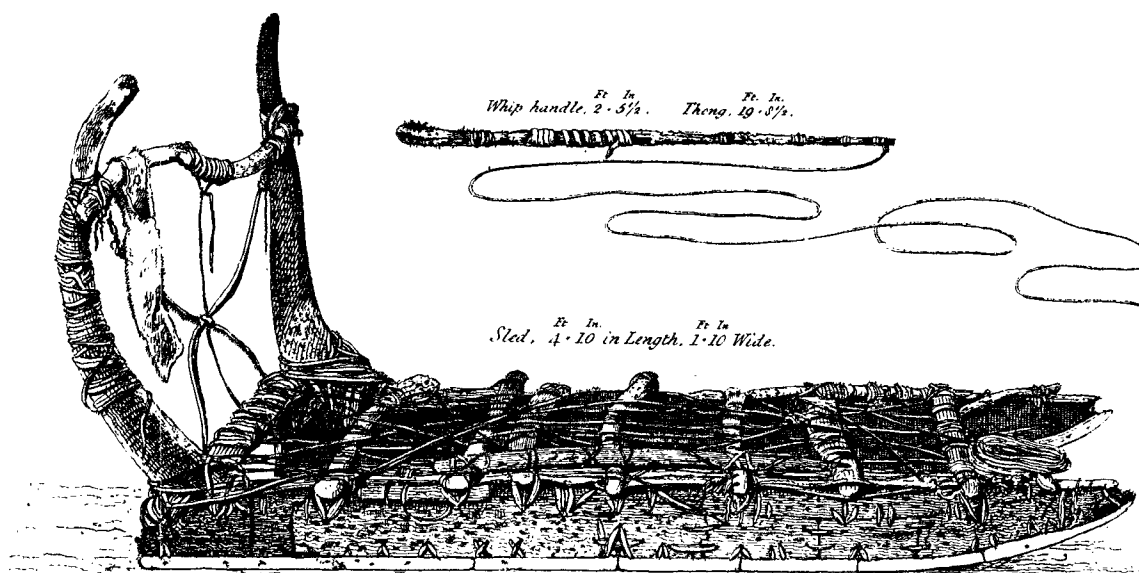
Især havde søkongerne stor betydning, fordi de foruden at give mad også gav materiale til at sy inderpels af til begge køn. Søkongerne findes i millionvis, og de er nemme at fange. Således kunne både kvinder, børn og gamle deltage aktivt i at skaffe føde til familiens opretholdelse. Visse steder i området ville fangerne desuden have mulighed for at supplere sommermenuen med moskus-kød, inden denne dyreart helt forsvandt fra distriktet omkring 1860'erne, måske udryddet af polareskimoerne selv (Birket-Smith 1919(25):187).

Om sommeren var bopladsen *Agpat* (betyder: lomvier) på Saunders Ø og *Ivnânganeq* (det betyder: det stejlt skrå-

nende land) ved Kap York meget populære opholdssteder (Rasmussen 1919: 48). Begge steder har store mængder af fugle boende, dog kun få arter. Men det som særligt var tiltrækkende ved disse to bopladser var, at her kunne man træffe de europæiske hvalfangere, når de i juni-juli passerede distriktets farvande på vej til fangstfelterne i Canada. For skind af blåræv, isbjørn og sæl og for tand fra hvalros og narhval tiltuskede polareskimoerne sig nogle få europæiske genstande fra hvalfangerne. Især ønskede man sig knive, træ og synåle, og meget mere blev det sjældent til.

Først når isen havde lagt sig og var blevet fast nok til at bære hunde og slæde, kunne man forlade fuglefjeldet og i hast give sig til at opbygge sine vinterdepoter, inden mørketiden lagde en dæmper på al udendørs aktivitet. Fuglefjelde fandtes kun nogle få steder i området. Om efteråret kunne man ved glatisfangst i bunden af fjordene fange sæl, inden sneen lagde sig, men ellers foregik jagten på havpattedyr atter fra iskanten. Sæl og hvalros bliver i distriktet vinteren igennem. Vinteren tilbragte polareskimoerne i stenhuse, som var en modifikation af Thule-kulturens store hvalfangerhuse, tillempet de forhåndenværende materialer: sten og tørv. Vintermobiliteten blev opretholdt ved den lille slæde sammenbundet af knogler og tand (af træ hvis muligt) med nogle få hunde for.

På grund af det forholdsvis beskedne vinterdepot (sammenlignet med senere tiders depoter) man kunne nå at indsamle om efteråret, føltes den årlige periodicitet i nicherne i slutningen af

Polareskimoisk hundeslæde 1818. (John Ross, 1819).

mørketiden (januar-februar) særlig tydeligt, og sulteperioder var langt fra ukendte. I denne tid samledes mange fangerfamilier ved bopladsen *Neqe* (det betyder: kød), hvor der ofte var åbent vand i vinterens løb. Der prøvede man at overleve i snehuse og ved at fange hvalros ved iskanten, indtil utoq-fangsten kunne påbegyndes igen, når solen i marts var vendt tilbage.

Kane mødte polareskimoerne i april 1854 ved Renslaer Harbour, og han giver et situationsbillede af deres mangel på råstoffer (1856(1):205–206/1856(2):210):

„Hvis man peger mod øst, ind i land, hvor rensdyrflokke løber urørt omkring – for de (polareskimoerne) har ingen metode til at fange dyrene med – vil de råbe „sermik“, „isbræ“; og spørger man dem om deres områdes udbredelse mod nord eller syd, er svaret det samme med

en hovedrysten: „sermik, sermik-soak“, „stor is-mur“; der er ikke mere i de retninger.

De havde ingen „kresuk“, ingen træ. Drivtømmer, som velsigner de mere sydlige breddegrader, når aldrig op til dem. Bue og pil er derfor ukendt hos dem; og kajakken, grønlandernes nationale fangstredskab, ... eksisterer hos dem kun som ord i sagn.

Slæden var lavet af små stumper af knogler, beundringsværdigt sammenbund med skindremme og skoet med hvalrostand.

De eneste våben, de bar på sig, var knive gemt i støvlerne; men deres lanser, som var bundet fast på slæden, var et frygtindgydende våben. Skaftet var af narhvaltand eller af bjørnelårknogler, bundet sammen to og to, ... De havde intet træ. Et enkelt rustent tøndebånd fra en ilanddreven fustage (stor tønde

til olie eller vin) kunne have forsynet alle i stammen med knive. Men den skarpslebne od på deres spyd var af umiskendelig stål og fastgjort til det tilspidsede benskaft med ikke ringe snilde. Jeg erfarede senere, at metallet var anskaffet gennem handel med de sydligere boende stammer.“

‘De sydligere boende stammer’, Kane taler om, var sandsynligvis polareskimoer, som boede i den sydlige del af Thule Distriktet, og ikke vestgrønlændere, som VanStone forestiller sig (1972). Ved Kap York kunne polareskimoerne skaffe sig jern og træ ved tuskhandel med hvalfangere (dog først efter Ross’ tid), og ved *Savigsivik* (betyder: stedet, hvor man finder jern til at lave knive af) på Meteorit Øen kunne de finde meteorjern (Kanes stål måske). Polareskimoerne fremstillede anvendelige knive ved i et benskaft at anbringe små flade jernstykker, som var lavet ved kold udhamring med stenhamre af de afskalninger, frostsprængningerne havde lavet.

Med Kanes ekspedition i 1853 kom vestgrønlænderen Hans Hendrik (født ca. 1834) som tolk til distriktet. Han blev blandt polareskimoerne, da Kanes ekspedition i 1855 rejste tilbage til England. Han tog sig senere en polareskimoisk kone *Mego*, og udøvede efterhånden en betydelig indflydelse. *Sorqaq* fortalte i 1903 Mylius-Erichsen (1906: 375), at i begyndelsen brugte Hans en lille skydeslæde med sin bøsse, men da hans ammunition slap op, måtte han lære samme jagtmetoder som andre polareskimoer. Man bør nok lige huske, at Hans kun var ca. 20 år, da han mødte

polareskimoerne. Han gik på fangst med *Sorqaqs* far: „Men snart fik *Ahsé* (Hans) lært vor Fangstmaade og fangede siden udmærket; han lod sit Haar vokse langt for at ligne os, for det kortklippede Haar, han i Begyndelsen bar, syntes vi ikke om.“ – „Men Bjørnejæger var *Ahsé* ikke, for han fik først et Spand gode Hunde det sidste Aar, han var her. Kajak have han heller ikke lige saa lidt som vi andre, for det var jo den Gang vi endnu ikke havde Kajak. Men *Ahsé* fortalte, at han nede hos de andre Inuiter havde haft Kajak og været dygtig i den.“ Polareskimoerne var glade for at være sammen med Hans Hendrik, fordi han var så god til at fortælle om sine rejser med de fremmede hvide mænd, om sit hjemland længere mod syd i Vestgrønland og om gamle sagn.

Hans Hendrik forlod distriktet første gang sammen med Hayes i 1861. Hans tilbragte således kun 6 år blandt polareskimoerne, resten af tiden var han på ekspedition. Hans tog sin familie med til Vestgrønland, hvor Hall fandt ham i 1871 og tog ham med som tolk til polareskimoernes land og videre nordpå.

I 1873 forlod Hans Hendrik med kone og børn distriktet for stedse sammen med den del af Hall-ekspeditionen, som uheldigvis måtte tilbringe 6 måneder på en isflage, medens den flød fra Melville Bugten til Kap Farvel farvandet. Her blev alle i sidste øjeblik reddet.

En af de canadiske indvandrere, Merqusâq, som var en af Knud Rasmussens informanter.

*Tegning af Harald Moltke, Thule 1903.
Originaltegningen findes på Etnografisk Samling,
Nationalmuseet.*

Indvandringen.

På Baffin Land ved Arctic Bay boede storfangeren og åndemaneren *Qitdlarssuaq*. Han havde fra europæiske hvalfangere hørt om mennesker boende langt mod nord, og da han blev indblandet i en blodfejde, overtalte han hele sin boplads, ca. 40 eskimoer, til at vandre med sig nordpå i 1856. Blandt udvandrerne var der en fanger, *Qumangâpik* med familie, helt nede fra Southampton Island. Efter to års vandring skiltes de vandrende eskimoer i to grupper. Den ene var blevet træt og vendte tilbage til Arctic Bay, medens *Qitdlarssuaq* ledede slægt og venner, ialt 16 eskimoer, videre nordover på 5 slæder til Thule Distriktet, hvor de ankom omkring år 1863.

De 6 vandrende eskimofamilier bestod af 8 kvinder og 8 mænd. Man rejste om vinterens efter lysets tilbagekomst og slog først fast lejr ved en god fangstplads sent på foråret, når isen brød. Man blev der resten af året og mørketiden. Derfor varede rejsen så mange år.

Forskelle i skik og brug mellem de tilkommende canadiske eskimoer og polareskimoerne mærkedes allerede fra det første møde. Herom fortalte *Merqusâq* senere, i 1903 til Knud Rasmussen (1905b:50):

„Vi gav os straks til at spise sammen med de nyankomne (dvs. polareskimoer), og de fortalte os mange Ting om de Mennesker, vi nu skulde se. Under Maaltidet hændte der noget, som morede os alle.

Det var i vor Stamme Skik, at vi, naar vi vilde spise sammen i Fortrolighed, alle spiste af samme Kødben. Naar et Kødstykke bliver rakt én, skal man blot

tage en Bid af Stykket og lade Resten gaa videre til dem, man skal spise sammen med. Det kalder vi Amerqatut. Men hver Gang vi nu rakte en af de ny ankomne et Stykke Kød, de blot skulde bide en Mundfuld af, saa aad de hele Stykket; og det varede længe, før vi andre kunde faa noget at spise, for de var jo sultne.

Det var altsaa en Skik, de nye Mennesker ikke kendte, men nu har de alle optaget den.“

Dette var kun en lille del af de mange ideer, som de to eskimogrupper fornyede hinandens kulturer med.

De canadiske immigranter slog sig ned ved *Etah* og levede dér i seks år. Så fik *Qitdlarssuaq* hjemve. Man pakkede sine ting på 4 slæder, og 16 eskimoer drog tilbage vestpå over Smith Sund. Blandt dem var en polareskimoisk fanger, *Ere*, hans kone og barn. Til gengæld blev *Qitdlarssuaqs* søn *Itsukusuk*, på grund af sit syge barn og uoverensstemmelser med sin fader, i Thule Distriktet med sin familie.

De vestvandrende eskimoer mødte store vanskeligheder og misfangst på den anden side af Smith Sund. Mange døde, og sulten fremkaldte kannibalisme blandt de overlevende, blandt andet *Minik* og *Martaq* begyndte at spise lig. Kun to halvbrødre, *Qumangâpik* og *Merqusâq* samt deres familier formåede at redde sig tilbage til polareskimoerne, hvortil de nåede i 1873, omkring 5 år efter de forlod Thule Distriktet. Der blev de resten af deres liv og giftede sig efterhånden ind i den polareskimoiske befolkning.

I 1903 fortalte *Kale* til Mylius-Erich-

sen (1906:463), at der ved *Agpat* lå begravet en eskimo fra *Akillineq* (dvs. Baffin Land). Han var en gang kommet over til polareskimoerne „for mange, mange år siden“, før *Kales* tid, og var blevet dræbt, „fordi man til sidst fandt ham besværlig og derfor skilte sig af med ham ved at sprætte Maven op paa ham.“ Måske var det *Minik* eller *Mârtaq*, som også havde fundet tilbage til Thule Distriktet.

Nærmere detaljer om selve vandringen findes hos Knud Rasmussen (1905 a+b) og hos Robert Petersen (1964), hvor der også er et kort over rejseruten.

De nye ændringer – ny teknologi.

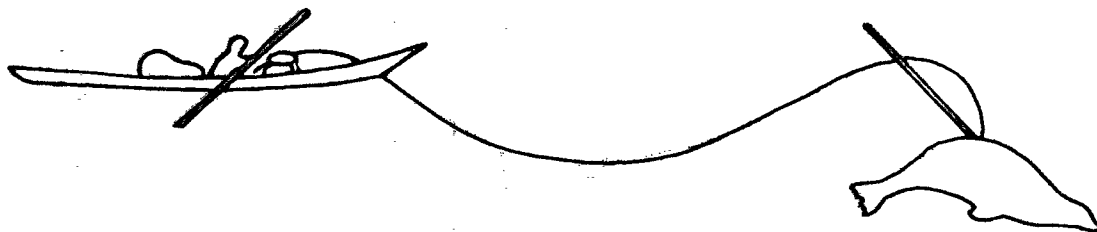
Den lille gruppe canadiske eskimoer bragte ny teknologisk viden med sig til polareskimoerne, som dog sandsynligvis havde kendt noget af den tidligere, men den var gået tabt for dem på uheldig vis. Ændringerne fik meget stor betydning for livet i Thule Distriktet, hvor den økologiske årscyklus forandredes til fordel for befolkningens vel. Ændringerne var følgende:

(1) KULDEFÆLDE: Polareskimoerne lærte at bygge deres snehuse med lang gang og indgang nedenfra. Denne forbedring i snehusets konstruktion bevirkede, at det blev lettere at holde varmen inde i snehuset, og der kom ingen træk ind i opholdsrummet. Ved indførelse af brugen af kuldefælde behøvedes der således mindre energi til at varme snehuset op. Det blev altså billigere regnet i spæk, og dermed også i jagtindsats, at opvarme snehuset.

(2) KAJAK: Polareskimoerne lærte at bygge kajak og den tilhørende fangsteknik. Kajaktypen, som canadierne bragte med sig, var plump med trekantet mandehul, hvorover en kajakpels ikke kunne spændes fast til ringen. Denne kajaktype var ikke så sødygtig som den vestgrønlandske kajaktype. Der var heller ingen kajakstol til fangstlinen, som blot lå oprullet i og fastgjort til en firkantet træramme med skind udspændt over den ene side. Den kastedes ud sammen med fangstblæren og virkede som drivanker. Denne teknik bruges stadig blandt polareskimoerne.

Før indvandrerne kom, kendte polareskimoerne godt ordene 'kajak', 'bue', 'pil' osv., og de havde beretninger om, at man i gamle dage havde bygget kajaker, men at man holdt op med at lave kajakerne, da alle ældre mennesker døde af en epidemi. De unge, der overlevede, havde da endnu ikke lært kunsten at fremstille kajaker, og de gamle mænds kajaker havde man ifølge eskimoisk skik begravet sammen med de døde ejere. Efter den tid havde polareskimoerne ingen kajaker mere, og man glemte hvordan de byggedes.

„Sådan fortæltes det, men det var sandsynligvis ikke begrundelse nok,“ skriver Robert Petersen (1964:385). „Vi må nemlig regne med, at dersom kajakken dengang havde været et nødvendigt fartøj, ville de unge have skabt det igen. Derfor er det højst sandsynligt, at kajakken havde mistet en stor del af sin betydning.“ Måske på grund af, at klimaet var blevet koldere og behovet for et fartøj derved mindre, fordi der var mindre åbent vand at sejle i.

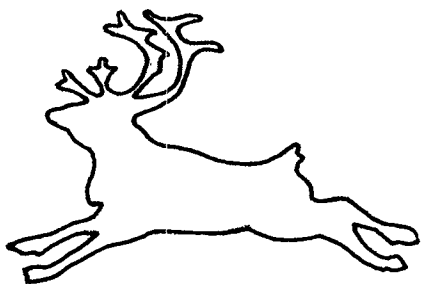
Det må have været mangel på brugbar materiale (træ), som afholdt Hans Hendrik fra at bygge kajaker til polareskimoerne i de 10 år, inden canadierne kom med kajakken, men da syntes der også at være sket en forbedring i materialsituationen. Nogle af de mange ekspeditioner, som ledte efter Franklin, må have forsynet Thule Distriktet rigeligere med træ end den naturlige forekomst af drivtømmer. Desuden kunne rentak vel også bruges. Et materiale som blev introduceret med renjagten.

(3) BUE: Polareskimoerne lærte at lave bue og pile samt at gå på jagt med dem. Dette fangstredskab var ikke blot en udvidelse af deres teknologi, men der genåbnedes en niche for dem: renjagten. Selvom det isfrie land hos polareskimoerne kun er ret lille, strejfede mange vildrener om i distriktet, da immigranterne kom. Men mangel på den fornødne fangstteknologi havde gjort det umuligt at udnytte denne ressource. Det var måske også derfor, man troede, at det var farligt at spise renkød. „Renen har af polareskimoerne været anset for et urent dyr, der ikke måtte spises.“ (Rasmussen 1919:165). Fik de tilfældigt et dyr, turde de ikke spise det, fordi

de var bange for, at de skulle dø af det, og heller ikke at fodre deres hunde med det turde de. En lignende forestilling havde man også haft om ryster som føde, men begge indstillinger ændredes ved de indvandrede canadiske eskimoers påvirkning (Holtved 1967:111).

Renjagten, som foregik om sensommeren, når dyrene var fedest og skindet bedst, gav ikke blot mere mad, men også nyt materiale til 'sengetøj' og dragt. Dette gav igen en feedback effekt, idet renskindsanorakken er en meget varm dragt, som bevirker, at fangeren lettere klarer sig i det meget kolde arktiske klima og således er i stand til at skaffe endnu mere mad til familien. En af hemmelighederne ved at kunne overleve i det arktiske område er at kunne holde varmen. Det kan man ved at spise godt og klæde sig i en tør isolerende dragt.

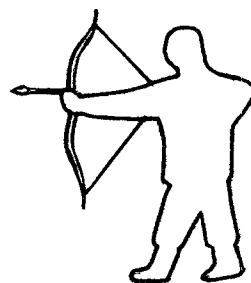
Der synes at være flere forklaringer på, at polareskimoerne havde 'glemt' bue og pil. På grund af den store rolle, moskusoksejagten havde i første halvdel af forrige århundrede, mistede renjagt og ørredfangst, typiske eskimoiske sommererhverv, deres betydning i Thule Distriktets meget korte somre (Birket-Smith 1920:187). En faktor yderligere i denne sammenhæng var, at området

for moskusoksejagt ikke faldt sammen med det for renjagt og ørredfiskeri og derfor ikke kunne foretages samtidig af samme jæger. På den måde var disse sidste jagtformer og de dertil anvendte redskaber (bue, pil, lyster) gået i glemmebogen, godt hjulpet på vej af den tidligere nævnte epidemi.

Buens forsvinden hænger måske mere sammen med besværet med at skaffe materiale til at fremstille den af end med dens anvendelse; for blandt centraleskimoerne i Canada, for eksempel, jagedes moskusokse med bue og pil. Drivtømmer i Thule Distrikt forekom i meget sparsom mængde på grund af is- og strømforhold i Nordgrønland. Buen måtte derfor bindes sammen af flere stumper rentak. Uden bue var det vanskeligt at få fat i rensdyr, så man kunne få materialet til buefremstilling. Et uheldigt kredsløb.

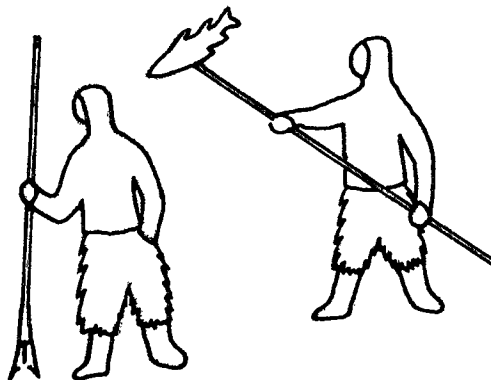
„Det, at man i sagn finder rensdyrjagt og bue og pil omtalt har mindre betydning, fordi sagnene blev nedskrevet, efter at redskaberne var blevet indført. I et tilfælde, hvor buen er nævnt, bliver der særlig gjort opmærksom på, at sagnet kommer „fra den anden side af det store hav“ (Rasmussen 1905a:204). I andre 3 tilfælde bliver der dog ikke

henvist til Canada (Rasmussen 1905a: 185, 202, 230; Holtved 1951(2):114; Kroeber 1899:169). Et af disse sagn tilhører desuden det lille antal sagn, som er fælles for eskimoer og indianere“ (Birket-Smith 1918:8).

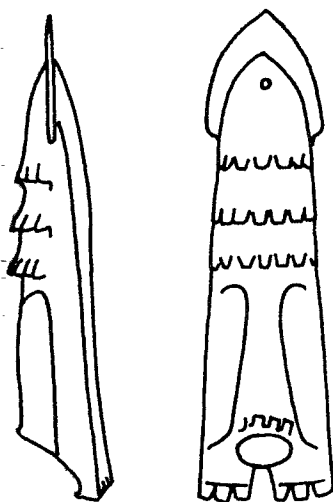
Således skyldes disse fangstredskabers forsvinden ikke en enkelt begivenhed, men derimod et samspil mellem en række uheldige omstændigheder.

(4) FISKELYSTER: Polareskimoerne lærte at fremstille og bruge lyster til fiskeri i søer og elve. Denne ændring i teknologien åbnede en helt ny niche for befolkningen, som i sensommeren, ofte i forbindelse med renjagten, kunne udvide menu-kortet med lakseørreder. Disse blev dog ikke fanget i så stor mængde, som det kendes fra andre eskimoer.

(5) **ANDEHULSSØGER**: Erik Holtved lagde i 1930'erne mærke til, at man på det tidspunkt ikke benyttede noget specielt redskab til at undersøge åndehullets form. Fangeren *Odaq* oplyste imidlertid, at han havde set fangere bruge en lang, tynd pind af rentak, men som *Odaq* tilføjede, var det måske noget, de havde lært af indvandrerne. *Odaq* var barnebarn af *Qumangâpik* (Holtved 1967:100).

(6) **EN FLAD HARPUNSPIDS** (tuuqaq) til narhval- og hvidhvalfangst. Denne type harpunspids har fra en til tre rækker „tænder“ på bugsiden. Ifølge Jørgen Meldgaard (personlig meddelelse maj 1976) er denne type harpunspids sandsynligvis kommet med indvandrerne. Den er særlig karakteristisk for Thule Distriktet, hvorfra nogle få eksemplarer er nået til det nordlige Upernavik Distrikt. Den var tidligere almindelig hos Iglulik-eskimoerne i Canada.

(7) **MYTER**: Selv havde polareskimoerne ikke mange myter, men de canadiske indvandrere bragte derimod mange med sig, hvilket fik Holtved til at formode, at en del af de myter, som er blevet indsamlet blandt polareskimoerne, oprindeligt stammer fra Canada (Holtved 1967:178).

(8) **SANGE**: Polareskimoerne lærte højst sandsynligt nye sange fra indvandrerne. Hauser (personlig meddelelse) mener at kunne vise en musikalsk lighed mellem sange fra Baffin Land og fra Thule Distriktet. Denne tendens er særlig tydelig blandt efterkommere af de canadiske indvandrere, hvilket ikke er så underligt, da man oftest lærer sange og myter fra sine slægtninge.

(9) **NYT BLOD**: Den canadiske eskimoindvandring endte med at forøge den polareskimoiske befolkning med 16 personer (9 kvinder og 7 mænd). Disse var dog ikke identiske med de 16 først indvandrede eskimoer, da nye børn havde erstattet nogle af de ældre, der var sultet ihjel. I årenes løb blev de canadiske indvandrere helt opsuget i den polareskimoiske befolkning, og hundrede år senere kunne 36 % af 1970-befolkningen i Thule Distriktet tælle canadiske indvandrere blandt deres forfædre: 217 personer (103 kvinder og 114 mænd) ud af 603 polareskimoer.

Cook (1893) målte polareskimoerne i 1891–1892. Han mener, at de fleste familier blandt indvandrerne og deres efterkommere var højere end gennemsnittet blandt polareskimoerne, som var 142 cm for kvinder og 156 cm for mænd.

Også Mylius-Erichsen (1906:310) bemærkede, at indvandrerne var af mere indiansk udseende en eskimoisk, og at de af vækst gennemgående var højere end de oprindelige beboere i Thule Distriktet. Dermed er ikke sagt, at der ikke var høje mennesker blandt polareskimoerne. Ross (1819:126) nævner, at *Majaq* var en mand på 169 cm.

Indvandrerne var meget aktive foregangsmænd. Ikke blot var de dygtige fangere med ny teknologi, men blandt dem og deres efterkommere var mange stærke åndemanere, og mange deltog aktivt i adskillige videnskabelige ekspeditioner. *Qumangâpik* var blandt de første til at erhverve sig en bøsse – i 1870.

Til gengæld for genindførelsen af glemte jagtmetoder antog de canadiske indvandrere polareskimoernes slædetype, som de fandt bedre egnet til det højarktiske miljø end deres egen slæde. *Merqusâq* berettede følgende i 1903 til Knud Rasmussen (1905b:47) om besværlighederne med deres egen slædetype:

„Da medførte alle vore Ejendele, Klæder, Telte, Redskaber, Kajakker, benyttede vi meget lange og smalle Slæder. (Han angiver mig et Maal paa Slædernes Længde, der var 20 Fod (6 m), Bredden 4 Fod (1,2 m)). Vi maatte have vore Slæder saa lange, da vore Kajakker skulde transporteres paa dem. Mederne havde vi beslaaet med Hvalben eller Stødtænder af Hvalros. Navnlig Hvalbenene var overordentlig let glidende, især ud paa Foraaret, naar Solen begyndte at varme Sne og Is. Men det mest let trukne af alt under en Slæde med er den tykke Hud af Hvalros.

Men det holder ikke i Skrueis. Vi havde indtil 20 Hunde for vore Slæder, med ulige lange Skagler. Det var upraktisk at køre saa mange Hunde i een Række med lige lange Skagler; de hindrer hinanden i at trække ordentligt, naar Tallet gaar over 12. De yderste vilde ogsaa komme til at trække altfor skraat ud fra Slæden, hvis man da ikke gav Hundene urimeligt lange Skagler; altfor lange Skagler vilde desuden være upraktiske af den Grund, at Læsset føles tungere, jo længere Hunden fjernes fra Slæden. Vi brugte ingen Opstandere paa vore Slæder. Men naar vi skulde ned ad Bræer, surrede vi Skinnerne over med Remme, for at de ikke skulde være for let løbende, og bandt Remme fast i Slædens bageste Ende, for at vi i disse kunde holde igen, naar det gik nedad. Med disse Slæder kunde vi foruden vor Bagage ogsaa køre Kone og Børn; og selv kunne vi ogsaa sidde paa, naar Føret blot var ordentligt.“

Polareskimoernes årsrytme omkring år 1880.

Thule Distriktets klima blev i slutningen af det 19. århundrede varmere, relativt vådt og ustabilt. Med de nye redskaber kunne polareskimoerne igen bo mere spredt langs kysten, hvor lokaliteterne var mere fordelagtige med hesyn til fangst end området under fuglefjeldene, og på den måde udnytte hele fangstområdet bedre. Indvandrerne fortalte polareskimoerne om Canada, så nu og da krydsede de over Smith Sund og besøgte Ellesmere Lands kyster (Bessels 1884:863). Således udvidedes deres fangstområde både geografisk og økolo-

gisk, blandt andet ved at moskusoksen atter indgik i polareskimoernes økosystem.

Selv om det ikke var den elegante vestgrønlandske kajaktype (den kom først efter 1910), polareskimoerne fik straks, ændrede indførelse af en kajak dog meget i deres samfund. Man fik en større fleksibilitet i sommerbosætningen og var nu ikke længere afhængig af at have den permanente sommerboplads ved foden af et fuglefjeld. Fuglefangsten blev dog ikke opgivet af den grund, og den var stadig et væsentligt tilskud til føden. Der skete derimod en ændring i bosætningsmønsteret, idet man ofte efterlod gamle mennesker ved fuglefjeldene, hvor de nemt kunne skaffe sig føden selv ved en lille indsats sommeren igennem; medens fangeren med kone og børn flyttede skindteltet til en fangstplads ved kysten, hvor kajakken kunne bruges. Man boede således mere spredt om sommeren — i modsætning til tidligere før indvandringen — end om vinteren, hvor familien igen samledes ved de bedste vinterbopladser.

Kajakken og den medfølgende fangsteknik bevirkede, at polareskimoerne kunne øge udnyttelsen af flere nicher, især fangst på havpattedyr om sommeren. Da de tidligere var afskåret fra at få dette energitilskud, betød det, at man ikke længere behøvede at fange så meget fra iskanten om foråret med henblik på sommiærens forbrug, men at man nu kunne koncentrere sig om at deponere proviant til den strenge vinter ved at bygge solide vinterkøddepoter. Den kritiske sommerperiode forsvandt praktisk taget, og man overflyttede sin overskuds-

produktion af energi til vintertiden, som derved blev mindre kritisk end tidligere. Man opnåede på den måde en forbedring af de tidligere to årligt tilbagevendende kriseperioder, som blev til een, slutningen af mørketiden.

Kajakken havde også givet polareskimoerne det savnede sommertransportmiddel, således at man nu kunne opretholde kommunikationen blandt Thule Distriktets beboere det meste af året, bortset fra de to 'døde' perioder, hvor dårlig is forhindrede brugen af både slæde og kajak. Man kunne udnytte den 'døde' forårsperiode til at bygge sin kajak i, og på den måde ikke bruge kostbar tid i fangstsæsonen til at forbedre sin teknologi. Kajakken gav polareskimoen større aktionsradius om sommeren, og man fik en større energitilførelse til bopladsen.

Denne forøgelse i den tilførte energi suppleredes med udbyttet fra to nye resourcer, renjagt og lakseørredfangst. De fik også en indflydelse på bosætningen i Inglefield Bredning, hvor Kangerdlugssuaq blev en populær vinterboplads. Mange familier slog sig ned i fangstområdet syd for bopladsen, hvor kvinder, børn og gamle fiskede i søerne, mens mændene jagede rener, et mere krævende arbejde med megen fysisk udfoldelse ved vandring og tilbageslæbning af kød og skind.

Denne forandring i bosætningen skete selvfølgelig ikke straks canadierne kom; men den var til gengæld typisk i slutningen af det 19. århundrede og noget ind i det 20. Den teknologiske ændring (indførelse af bue) kom på et meget heldigt tidspunkt, for ifølge Knud Ras-

mussen (1905a:31) og Vibe (1967:168) fandtes der netop ved canadiernes komme store mængder rener i Thule Distriktet.

Konklusion.

Den canadiske indvandrings befolknings-tilskud til den polareskimoiske befolkning sammen med den forøgede produktion muliggjort ved den forbedrede teknologi, gav sig ikke udslag i en befolkningsforøgelse, fordi der stadig var en

kraftig selektion. Især havde de sygdomme, fremmede ekspeditioner og hvalfangere bragte med til distriktet, en uheldig indflydelse på befolkningens fysiske viabilitet, så meget at man en overgang frygtede, at gruppen skulle uddø. Dette var måske også sket, hvis ikke den lille canadiske indvandring havde bragt teknologiske ændringer til polareskimoerne, som således kunne udnytte deres økologiske nicher bedre og derved reducere de to årlige kritiske perioder til een.

Litteratur:

Bassels, Emil

1884 The Northernmost Inhabitants of the Earth. American Naturalist, 18:861-882, Philadelphia.

Birket-Smith, Kaj

1918 The Greenland Bow. Meddelelser om Grønland, 56:1-28, København.

1920 Etnografiske Problemer i Grønland. Geografisk Tidsskrift, 25:179-197, København.

Cook, Frederick Albert

1894 The Most Northern Tribe on Earth. New York Medical Examiner, 3:23-24, New York.

Ekblaw, Walter Elmer

1927 The Material Response of the Polar Eskimo to their far Arctic Environment. Annals of the Association of American Geographers, 17(4):147-198, Chicago.

Holtved, Erik

1951 The Polar Eskimos. Language and Folklore. Meddelelser om Grønland, 152 (1+2): 1-366 + 1-153, København.

1967 Contribution to Polar Ethnography. Meddelelser om Grønland, 182(2):1-180, København.

Kane, Elisha Kent

1856 Arctic Exploration in the Years 1853, '54, '55. Philadelphia.

Kroeber, Alfred Louis

1899 Tales of the Smith-Sound Eskimo. Journal of American Folklore, 12(46):166-182, New York.

Mylius-Erichsen, Ludvig & Harald Moltke

1906 Grønland. København.

Petersen, Robert

1964 Eskimoernes sidste indvandring fra Canada til Grønland. Tidsskriftet Grønland, side 373-387, København.

Rasmussen, Knud

1905a Nye Mennesker. København.

1905b En Folkevandring. Norske Geografiske Selskabs Aarbok 1904-05:42-54, Oslo.

1919 Grønland langs Polhavet. København.

Ross, John

1819 A voyage of discovery . . . and inquiring into the probability of a North-West Passage. London.

VanStone, James W.

1972 New Evidence Concerning Polar Eskimo Isolation. American Anthropologist, 74:1062-1065.

Vibe, Christian

1967 Arctic Animals in relation to Climatic Fluctuations. Meddelelser om Grønland, 170(5): 1-227, København.